IR-REFERENZI BIBLIĊI FL-ENĊIKLIKA "LUMEN FIDEI" (4)

Marcello Ghirlando

Alla jħejji belt għalihom

Ir-Raba' Kapitlu, "Alla jħejji belt għalihom" (Lhud 11: 16) huwa maqsum f'erba' sezzjonijiet b'dawn it-titli: Il-fidi u l-ġid komuni (50-51), Il-fidi u l-familja (52-53), Dawl għall-ħajja fis-soċjetà (54-55) u Qawwa li tfarraġ fit-tbatija (56-57). Il-Konklużjoni għandha t-titlu, Hienja dik li emmnet (58-60).

Dan l-aħħar kapitlu jitkellem fuq ir-rabta li hemm bejn il-fidi u l-ġid komuni, rabta li għandha l-iskop li twassal għall-ħolqien fejn il-bnedmin jistgħu jgħixu fil-hena flimkien: "Il-fidi turi kemm jistgħu jkunu sodi r-rabtiet bejn il-bnedmin, meta Alla jkun preżenti f'nofshom. Hi ma ssemmix biss solidità ġenwina, konvinzjoni stabbli ta' min jemmen; il-fidi ddawwal ukoll ir-rabtiet bejn il-bnedmin, għax titwieled mill-imħabba u tirrifletti l-imħabba nfisha ta' Alla. Alla li tista' tafdah jagħti lill-bnedmin belt li tista' tafdaha" (50). "Għax id-dawl tal-fidi jidħol fil-qadi konkret tal-ġustizzja, tad-dritt u tal-paċi" (51). Il-fidi ma toftomx lill-bniedem mid-dinja u tidħol bis-sħiħ fl-impenn konkret tan-nies ta' żmienna. Għall-kuntrarju, jistqarr il-Papa, "mingħajr imħabba affidabbli xejn ma jista' jżomm tabilħaqq magħqudin lill-bnedmin. L-għaqda bejniethom tkun tiftiehem biss bħala ħaġa msejsa fuq l-utilità, fuq kif ikunu l-interessi, fuq il-biża', iżda mhux fuq it-tjieba tal-għajxien flimkien, mhux fuq l-hena li tista' tqajjem presenza biss tal-ieħor" (51).

L-Enċiklika tgħaddi biex titkellem fuq l-ambjenti li huma mdawla mill-fidi. Il-Papa l-ewwel ma jsemmi hija l-familja, fl-għaqda stabbli tar-raġel u l-mara fiż-żwieġ: "hi titwieled minn imħabbithom, sinjal u preżenza tal-imħabba ta' Alla, mill-għarfien u l-aċċettazzjoni tal-ġmiel tad-differenza sesswali, li biha l-miżżewġin jistgħu jingħaqdu f'ġisem wieħed u għandhom ħila jnisslu ħajja ġdida, wirja tat-tjieba tal-Ħallieq" (52).

Il-Papa jgħid li l-fidi ssieħeb l-etajiet kollha tal-ħajja: it-tfulija, li fiha, b'fiduċja fil-ġenituri t-tfal jikbru fil-prattika tal-fidi fil-familja; iż-żgħożija, "età tal-ħajja daqshekk kumplessa, għanja u importanti għall-fidi, għandhom iħossu l-attenzjoni tal-familja u tal-komunità ekkleżjali". Il-Papa jżid: "Iż-żgħażagħ għandhom ix-xewqa ta' ħajja mimlija. Il-laqgħa ma' Kristu, meta jħallu mħabbtu taħtafhom, twessa' x-xefaq tal-eżistenza u tagħtihom tama soda li ma tqarraqx" (53).

Il-fidi ddawwal ukoll ir-relazzjonijiet soċjali kollha. "Bħala esperjenza tal-paternità ta' Alla u tal-ħniena ta' Alla, hija mbagħad titwessa' f'mixja fraterna". Il-fidi tagħti l-għerq veru tal-fraternità: meta mill-fraternità "titneħħa r-refernza għall-Missier komuni bħala sies aħħari tagħha, ma jseħħilhiex iżżomm" (54).

Il-fidi li turina l-imġiba ta' Alla Ħallieq, iġġagħalna nirrispettaw in-natura aktar. Il-fidi "tgħinna nsibu mudelli ta' żvilupp li mhumiex imsejsin biss fuq l-utilità u l-qligħ, iżda li jqisu l-ħolqien bħala don, li għalih aħna lkoll midjunin; tgħinna nagħżlu forom ġusti ta' gvern, filwaqt li nagħrfu li l-awtorità tiġi minn Alla biex tkun għall-qadi tal-ġid komuni" (55); il-fidi tgħallem u tmexxi lejn il-maħfra. "Meta l-fidi tonqos, hemm ir-riskju li anki s-sisien tal-għajxien jiddgħajfu…jekk

inneħħu l-fidi f'Alla mill-ibliet tagħna, il-fiduċja bejnietna tonqos, nibqgħu magħqudin biss minħabba l-biżà, u l-istabilità tkun mhedda" (55). Hawnhekk il-Papa jistaqsi: "Se nkunu aħna li ma nistqarruhx bħala Alla fil-ħajja pubblika tagħna, li ma nipproponux il-kobor tal-ħajja komuni li hu jagħmilha possibbli? Il-fidi ddawwal l-għajxien soċjali; hija għandha dawl kreattiv għal kull waqt ġdid tal-istorja, għaliex tqiegħed il-ġrajjiet kollha f'rabta mal-bidu u d-destin ta' kollox fil-Missier li jħobbna".

Ambjent ieħor imdawwal mill-fidi huwa t-tbatija u l-mewt: l-Insara jafu li t-tbatija għandha sens fid-dawl ta' Kristu, merħija f'idejn il-Missier li qatt ma jitlaqna; il-mument tat-tbatija jista' jsir mument li fih nikbru fil-fidi. "Huwa u jikkontempla l-għaqda ta' Kristu mal-Missier, saħansitra waqt it-tbatija l-aktar ħarxa fuq is-salib, in-Nisrani jitgħallem jieħu sehem fil-ħarsa nfisha ta' Ġesù. Saħansitra l-mewt tidher imdawla u tista' tingħex bħala l-aħħar sejħa tal-fidi, l-aħħar "Qum u itlaq minn artek", l-aħħar "Ejja" li jlissen il-Missier, li lilu ningħataw bil-fiduċja li hu jqawwina anki fil-pass definittiv tal-aħħar" (56). F'dan is-sens il-fidi hija marbuta mat-tama. B'hekk il-Papa jistqarr: "Ma nħallux lil min jisirqilna t-tama, ma nħalluhiex tixxejjen b'soluzzjonijiet u proposti ta' malajr li jwaqqfuna fil-mixja".

Fil-Konklużjoni l-Papa jistedinna nħarsu lejn Marija, ikona perfetta tal-fidi, li bħala omm Ġesù, nisslet il-fidi u l-hena. Talba sabiħa immens tagħlaq l-Enċiklika: "Għin, ja Omm, il-fidi tagħna! Iftħilna s-smigħ tagħna għall-Kelma, biex nagħrfu l-leħen ta' Alla u s-sejħa tiegħu. Qajjem fina x-xewqa li nimxu warajh, aħna u ħerġin minn artna u nilqgħu l-wegħda tiegħu. Għinna biex inħallu mħabbtu tmissna, biex inkunu nistgħu nmissuh bil-fidi. Għinna nafdaw fih bis-sħiħ, nemmnu f'imħabbtu, fuq kollox fil-waqtiet tat-tribulazzjoni u s-salib, meta l-fidi tagħna tissejjaħ biex timmatura. Iżra' fil-fidi tagħna l-hena tal-Irxoxt. Fakkarna li min jemmen qatt mhu waħdu. Għallimna nħarsu b'għajnejn Ġesù, biex hu jkun dawl fil-mixja tagħna. U dan id-dawl tal-fidi ħa jikber dejjem fina, sa ma jasal dak il-jum bla tmiem, li hu l-istess Kristu, Ibnek, Sidna!" (60)

Referenzi Bibliċi

F'dan ir-Raba' Kapitlu tal-*Lumen Fidei*, il-Papa jagħmel erbgħa u tletin referenza biblika. Mill-Antik Testment insibu seba' referenzi, tlieta mill-Ktieb tal-Ġenesi, waħda mill-Ewwel Ktieb ta' Samwel, waħda mit-Tieni Ktieb ta' Samwel, waħda mill-Ktieb tas-Salmi u waħda mill-Ktieb ta' Isaija. Mill-Ġdid Testment tliet referenzi għall-Vanġelu ta' San Ġwann, hemm żewġ referenzi għall-Vanġelu ta' San Luqa, waħda għal dak ta' San Mark u waħda mill-Ktieb tal-Atti tal-Appostli. Hemm ħdax-il referenza għall-Ittra lil-Lhud, erbgħa għat-Tieni Ittra lill-Korintin, tnejn għall-Ittra lill-Galatin. Waħda għall-Ittra lir-Rumani, waħda għall-Ewwel Ittra lill-Korintin u oħra għall-Ewwel Ittra lit-Tessalonkin. Nerġgħu nsegwu dawn ir-referenzi li jgħinuna nerġgħu ntennu xi ideat importanti tal-Enċiklika fuq id-Dawl tal-Fidi.

Il-fidi u l-ġid komuni

L-ewwel referenza biblika tinsab fit-titlu, "Alla jħejji belt għalihom" (Lhud 11: 16). F'dan il-kapitlu fil-fatt terz mir-referenzi bibliċi huma meħuda mill-Kapitlu 11 tal-Ittra lil-Lhud, waħda minnhom mill-Kapitlu 12 li hija l-konklużjoni tad-diskors twil u sabiħ tal-Kapitlu 11. Diġà kellna okkażjoni nitkellmu fuq il-Kapitlu 11 tal-Ittra lil-Lhud: l-awtur sagru jitkellem mill-qawwa u l-glorja tal-fidi tal-ewwel patrijarki u ta' Mosè u ta' wlied Israel. Il-vers li l-Papa juża għal dan it-titlu tal-Kapitlu tal-Enċiklika jinterpretah biex iseddaq id-diskors tiegħu li l-fidi

hija mhix biss mixja imma għodda indispensabbli għat-tħejjija tal-post vitali li fih il-bniedem jista' jgħammar flimkien mal-oħrajn. Kif għamel Noè u Abraham: "Kien minħabba l-fidi tiegħu li Noè, mgħarraf minn Alla dwar ħwejjeġ li kienu għadhom ma jidhrux, mimli b'biża' qaddis bena arka biex isalva l-familja tiegħu; u b'dik il-fidi kkundanna d-dinja u sar werriet tal-ġustizzja li tinkiseb bis-saħħa tal-fidi" (11: 7); "Kienet il-fidi li ġagħlitu jgħammar f'art imwiegħda, qisu barrani f'art barranija, u jgħix taħt it-tined flimkien ma' Iżakk u Ġakobb, li kienu werrieta miegħu tal-istess wegħda; għax hu kien iħares 'il quddiem, lejn il-belt mibnija fis-sod, li l-imgħallem u l-bennej tagħha huwa Alla" (11: 9-10). Alla jista' jagħti dan kollu għax huwa affidabbli. U hawnhekk il-Papa jerġa' jfakkar lil Isaija (65: 16), li jsejjaħ lil Alla bħala Alla l-fidil, kif diġà kellna l-okkażjoni li naraw.

Il-Papa jagħmel referenza għall-Ittra lill-Galatin, "Għaliex fi Kristu Ġesù, biċ-ċirkonċizjoni jew mingħajrha, xejn ma jkun jiswa ħlief biss il-fidi li taħdem permezz tal-imħabba" (5: 6) biex, bħal Pawlu li juri s-safa tal-fidi

lill-Galatin, jinsisti li l-fidi hija marbuta mal-imħabba, u bis-saħħa ta' dan tista' ddawwal u tqanqal il-bini tas-soċjetà bil-ħidma sfiqa favur l-għaqda. "Sewwasew bis-saħħa tar-rabta mal-imħabba, id-dawl tal-fidi jidħol fil-qadi konkret tal-ġustizzja, tad-dritt u tal-paċi" (51). Jagħmel referenza għall-Ittra lil-Lhud li ssemmi lill-Profeta Samwel u s-Sultan David, li lilhom il-fidi ħalliethom "jagħmlu l-ġustizzja" (11: 33). F'dan il-kuntest il-Papa jagħmel żewġ referenzi għall-Kotba ta' Samwel. Il-Profeta, wara li jaħtar sultan għal Israel, jistqarr: "Hawn jien: ixhdu għalija quddiem il-Mulej u s-sultan il-midluk tiegħu. Lil min jien qatt ħadt xi gendus, u l-ħmar ta' min qatt ħadt? Lil min qatt sraqt? Lil min qatt ħraqt? Mingħand min qatt ħadt jien xi rigal biex għamieli għajnejja? Ixhdu għalija, u jien irroddhulkom. U huma wieġbu: Int qatt ma sraqtna, u qatt ma ħqartna, u qatt ma ħadt xejn minn għandna. U hu qalilhom: Jixhed il-Mulej għalikom, li ma sibtu xejn f'idejja minn ħwejjiġkom. U wieġbu: Huwa xhud!" (1 Sam 12: 3-5). L-awtur sagru hekk ukoll jikkumenta fuq is-saltna ta' David: "U David kien isaltan fuq Israel kollu, u kien jagħmel il-ħaqq u l-ġustizzja mal-poplu kollu tiegħu" (2 Sam 8: 15).

Il-fidi u l-familja

Meta l-Papa jitkellem dwar il-fidi u l-familja jistqarr li "l-ewwel ambjent li fih il-fidi ddawwal il-belt tal-bnedmin jinsab fil-familja" (52). Jagħmel referenza għall-Ittra lil-Lhud li fil-kuntest tal-wegħdiet magħmula lil Abraham, il-barka tgħaddi mill-ġenituri għall-ulied: "Kien ukoll permezz tal-fidi li Iżakk bierek 'il Ġakobb u lil Għesaw dwar dawk il-ħwejjeġ li kellhom jiġu. Permezz tal-fidi Ġakobb, huwa u jmut, bierek lil kull wieħed minn ulied Ġużeppi u ta qima lil Alla, waqt li tbaxxa fuq tarf il-bastun li kellu. Permezz tal-fidi Ġużeppi, fl-aħħar ta' ħajtu, tkellem fuq il-ħruġ tal-Israelin mill-Eġittu u qalilhom x'kellhom jagħmlu b'għadmu" (11: 20-22). Il-familja hija magħmula minn raġel u mara, fl-għaqda stabbli taż-żwieġ, li jistgħu jingħaqdu f'ġisem wieħed. Hija kważi ovvja li l-Papa jagħmel referenza għall-Ġenesi 2: 24, vers li anke Ġesù juża fil-Vanġeli meta mistoqsi fuq id-divorzju: "Għalhekk ir-raġel iħalli lil missieru u lil ommu u jingħaqad ma' martu u jsiru ġisem wieħed". Il-Papa jżid kelma sabiħa fuq it-tnissil

tal-ulied imdawwal mill-fidi u jerġa' jagħmel referenza għall-Ittra lil- Lhud. "Il-fidi mbagħad tgħinna nilqgħu fil-profondità u l-għana kollu tiegħu t-tnissil tal-ulied, għax tagħraf fih l-imħabba ħallieqa li tingħatalna u tħallielna f'idejna l-misteru ta' bniedem ġdid. Kien hekk li Sara, bil-fidi tagħha, saret omm, għax qagħdet fuq il-fedeltà ta' Alla lejn il-wegħda tiegħu" (52). "Kienet ukoll il-fidi li biha Sarah, mara mdaħħla fiż-żmien, setgħet titqal, għax hija għarfet li ta' kelmtu kien dak li għamlilha l-wegħda" (11: 11).

Dawl għall-ħajja fis-soċjetà

Fin-numru 54 il-Papa jistqarr: "Filwaqt li l-fidi hija assimilata u approfondita fil-familja, hi ssir dawl biex iddawwal ir-relazzjonijiet soċjali kollha. Bħala esperjenza tal-paternità ta' Alla u tal-ħniena ta' Alla hija mbagħad titwessa' f'mixja fraterna. Anke l-istorja biblika hija storja ta' fraternità. Ir-referenza biblika li sseddaq din il-kelma hija mill-Ktieb tal-Ġenesi 12: 1-3 fejn Alla jsejjaħ lil Abraham biex joħroġ minn artu u jwiegħdu li jagħmel minnu ġens kbir wieħed, poplu kbir li fuqu tistrieħ il-barka ta' Alla: "U l-Mulej qal lil Abram: Qum u itlaq minn artek, minn art twelidek, u minn dar missierek, lejn l-art li jien nurik. U jien nagħmlek ġens kbir, inbierkek u nkabbarlek ismek, u int tkun barka. Jien inbierek lil min ibierkek, u nisħet lil min jisħtek". "Fil-mixja tal-istorja tas-salvazzjoni, il-bniedem jiskopri li Alla jrid li kulħadd jieħu sehem, bħala aħwa, fil-barka waħdanija, li ssib il-milja tagħha f'Ġesù, biex ilkoll isiru ħaġa waħda".

Il-Papa jgħid li "jekk inneħħu l-fidi f'Alla mill-ibliet tagħna, il-fiduċja bejnietna tonqos…sa nkunu aħna li ma nistqarruhx bħala Alla fil-ħajja pubblika tagħna?" Jagħmel referenza oħra għall-Ittra lil-Lhud biex juri li dak Alla li ma jistmellx jissejjaħ Alla tagħna għandu jkun magħruf u mistqarr pubblikament, għall-ġid tal-bnedmin kollha: "Huwa għalhekk li Alla ma jistmellx jissejjaħ Alla tagħhom, għax hu ħejja belt għalihom" (11: 16).

Qawwa li tfarraġ fit-tbatija

Huwa l-Papa stess li jagħtina l-kuntest tal-ewwel referenza biblika ta' din is-sezzjoni fuq il-fidi li tqawwina u tfarraġna fit-tbatija: "San Pawl huwa u jikteb lill-Insara ta' Korintu dwar it-tribulazzjonijiet u t-tbatijiet tiegħu, jorbot flimkien il-fidi tiegħu mal-predikazzjoni tal-Vanġelu. Jgħid li fih isseħħ is-silta tal-Iskrittura: "Emmint u għalhekk tkellimt (2 Kor 4: 13). L-Appostlu jalludi għall-espressjoni tas-Salm 116, li fih is-Salmista jgħid: "Bqajt nemmen imqar meta għidt: 'Jiena mdejjaq ħafna'" (116: 10)" (56). Il-fidi ddawwal is-siegħa tat-tiġrib u tat-tbatija: fiha Alla juri l-qawwa tiegħu. Il-Papa jikkonferma dan billi jerġa' jagħmel żewġ referenzi għat-Tieni Ittra lill-Korintin, li fiha Pawlu jitkellem mill-ministeru appostoliku tiegħu, ministeru spiss imsieħeb bit-tbatija u t-tiġrib. "Dan it-teżor qiegħed

għandna f'ġarar tal-fuħħar, ħalli b'hekk tidher sewwa li l-kobor ta' din il-qawwa ġejja minn Alla, u mhux minna. Aħna minn kullimkien ninsabu magħfusin, iżda m'aħniex mgħattnin; imħassbin, iżda ma għandniex qalbna maqtugħa; ippersegwitati, iżda m'aħniex abbandunati; mixħutin mal-art, iżda m'aħniex meqrudin. F'ġisimna dejjem inġorru l-mewt ta' Ġesù, biex f'ġisimna tidher ukoll il-ħajja ta' Ġesù. Għax aħna, għad li qegħdin ngħixu, ninsabu dejjem mogħtija għall-mewt minħabba f'Ġesù biex il-ħajja ta' Ġesù wkoll tkun tidher fil-ġisem tagħna li jmut. U b'hekk fina taħdem il-mewt, imma fikom taħdem il-ħajja" (4: 7-12); "Għax aħna 'l Mulej Ġesù qegħdin inxandru u mhux lilna nfusna…" (4: 5).

Il-Papa jerġa' jagħmel referenza għall-Ittra lil-Lhud li titkellem minn dawk li batew għall-fidi, fosthom Mosè, li ħa fuqu t-tmaqdir ta' Kristu: "…Oħrajn ħaqruhom għall-mewt, għax irruftaw il-ħelsien biex jiksbu qawmien aħjar. Oħrajn sofrew żebliħ u swat u saħansitra ktajjen u ħabs. Kienu mħaġġra, imħanxra minn nofshom, maqtula bis-sejf; ħarġu jiġġerrew imlibbsin bi ġlud tan-nagħaġ u tal-mogħoż, neqsin minn kollox, imħabbtin u maħqurin. Id-dinja ma kienx jixirqilha jkollha nies bħal dawn. Huma qagħdu jiġġerrew fid-deżert u fuq l-għoljiet, fl-għerien u fl-irkejjen tal-art" (11: 35-38); "Mosè…għażel li jkun imkasbar flimkien mal-poplu ta' Alla…deherlu li t-tmaqdir ta' Kristu huwa għana akbar mit-teżori tal-Eġittu, għax ħares 'il quddiem lejn il-ħlas" (11: 26).

Anke fl-esperjenza tal-mewt, in-Nisrani jitgħallem jieħu sehem fil-ħarsa nfisha ta' Ġesù. Il-Papa jagħmel referenza għall-Passjoni fil-Vanġelu ta' San Mark: "U fid-disa' siegħa Ġesù għajjat b'leħen qawwi: 'Eloi, Eloi, lema sabaqtani!', li jfisser: 'Alla tiegħi, Alla tiegħi, għaliex tlaqtni!'"

(15: 34). Bil-fidi, bil-ħarsa ta' Ġesù, "il-mewt tingħex bħala l-aħħar sejħa tal-fidi, l-aħħar "Qum u itlaq minn artek" (Ġen 12: 1), l-aħħar "Ejja!" li jlissen il-Missier, li lilu ningħataw bil-fiduċja li hu jqawwina anki fil-pass definittiv tal-aħħar" (56).

Il-Papa jfakkarna li "id-dawl tal-fidi ma jnessiniex it-tbatijiet tad-dinja" u "lill-bniedem li jbati, Alla ma jagħtihx raġunament li jfisser kollox, iżda jagħti t-tweġiba tiegħu f'għamla ta' preżenza li ssieħeb…fi Kristu, Alla nnifsu ried jaqsam magħna din it-triq u joffrilna ħarstu biex fiha naraw id-dawl" (57). Ir-raġunament huwa mdawwal b'referenza għal-Lhud 12: 2, li jista' jitqies bħala konsegwenza tad-diskors kollu fuq il-qawwa u l-glorja tal-fidi fil-kapitlu 11: "Inżommu għajnejna lejn Ġesù, li minnu tibda u fih tintemm il-fidi tagħna; hu li, flok l-hena li kellu quddiemu, qagħad għas-salib bla xejn ma qies l-għajb tiegħu, u issa qiegħed fuq in-naħa tal-lemin tat-tron ta' Alla".

Il-Papa jagħlaq billi jgħid li l-fidi tissieħeb mat-tama, għax, fid-dawl tal-fidi fi Kristu Rxoxt, anki jekk l-għamara tagħna hawn isfel tinsab riesqa lejn it-tmiem, hemm għamara eterna li Alla diġà ħejja fi Kristu, f'ġismu. Jagħmel referenza għall-kliem ta' tħeġġiġ li Pawlu jikteb fit-Tieni Korintin: "Għalhekk ma naqtgħux qalbna, għax imqar jekk il-bniedem ta' barra jitħassar, il-bniedem ta' ġewwa jiġġedded minn jum għal jum. Id-daqsxejn ta' tbatija tagħna ta' issa tħejjilna kobor ta' glorja bla qies għal dejjem; lilna li ma nħarsux lejn il-ħwejjeġ li jidhru, iżda lejn dawk li ma jidhrux. Dawk li jidhru huma għal żmien qasir, dawk li ma jidhrux huma għal dejjem. Aħna nafu li jekk din it-tinda tal-għamara tagħna fl-art tiġġarraf,

aħna għandna dar oħra, maħduma mhux bl-idejn, imma xogħol ta' Alla, għal dejjem fis-sema. Aħna f'din nitniehdu, imxennqa li nilbsu fuq din l-għamara tal-ġisem l-għamara l-oħra tas-sema. Għax jekk nilbsu din ma ninstabux għarwenin. Aħna li qegħdin f'din it-tinda, nitniehdu, imgħobbija kif aħna; għalhekk ma rridux ninżgħu, iżda nilbsu oħra minn fuq biex il-ġisem li jmut jinxtorob mill-ħajja. Alla stess sawwarna għal dan, hu li tana r-rahan tal-Ispirtu" (4: 16 – 5: 5).

Il-Papa jisħaq fuq id-dinamiżmu tal-fidi, tama u mħabba. Jagħmel referenza għall-Ewwel Ittra lit-Tessalonikin 1: 3, fejn Pawlu u Silvanu u Timotju jfaħħru l-fidi u l-eżempju tat-Tessalonikin: "Niftakru fil-ħidma li hi ġejja mill-fidi tagħkom u fit-taħbit li ħiereġ minn imħabbitkom; niftakru fil-qawwa tat-tama tagħkom f'Sidna Ġesù Kristu quddiem Alla Missierna". Jagħmel referenza wkoll għall-għeluq tal-innu lill-imħabba fl-Ewwel Ittra lill-Korintin: "Issa hawn fidi, tama u mħabba, it-tlieta jibqgħu. Il-kbira fosthom l-imħabba" (13: 13). Dan id-dinanimżu "iġagħalna nħaddnu l-inkwiet tal-bnedmin kollha, fil-mixja lejn dik il-belt, "li l-imgħallem u l-bennej tagħha huwa Alla" (Lhud 11: 10), għax "it-tama ma tqarraqx bina" (Rum 5: 5)" (57).

Ħienja dik li emmnet

Diġà rajna kif l-aħħar tliet paragrafi konklużivi huma ddedikati lil Marija. It-titlu tal-konklużjoni huma fil-fatt il-kliem ta' tifħir li Eliżabetta tagħmel lil Marija fil-Viżitazzjoni, fil-Vanġelu tat-Tfulija ta' San Luqa: "Hienja dik li emmnet" (1: 45). Il-Papa jippreżenta lil Marija bħala l-mara li laqgħet bis-sħiħ il-kelma ta' Alla, skont il-parabbola taż-

żerriegħa f'San Luqa: "Huma dawk li jisimgħu l-kelma b'qalb tajba u sinċiera, jgħożżuha u jagħmlu l-frott billi jżommu sħiħ" (8: 15).

Il-Papa jagħmel hawnhekk referenzi għall-Vanġelu ta' San Ġwann: "Il-maternità vera ta' Marija assigurat għall-Iben ta' Alla storja umana vera, ġisem veru li fih hu jmut fuq is-salib u jqum mill-imwiet. Marija ssieħbu sas-salib": "Kien hemm wieqfa ħdejn is-salib ta' Ġesù ommu" (19: 25); hawnhekk "il-maternità tagħha tixtered fuq kull dixxiplu ta' Binha": "Mela kif Ġesù lemaħ lil ommu u lid-dixxiplu li kien iħobb wieqaf ħdejha, qal lil ommu: Mara, hawn hu ibnek. Imbagħad qal lid-dixxiplu: Hawn hi ommok. U minn dak il-ħin id-dixxiplu ħadha għandu" (19: 26-27). Il-Papa, b'referenza mill-Atti tal-Appostli, ifakkar li hi kienet anke preżenti fiċ-Ċenaklu, nhar Għid il-Ħamsin: "U lkoll qalb waħda kienu jitolbu flimkien ma' xi nisa u ma' Marija, omm Ġesù, u ma' ħutu" (1: 14). "Il-ħajja ta' mħabba bejn il-Missier u l-Iben fl-Ispirtu s-Santu minsuġa mal-istorja tagħna; Kristu jiġbidna lejh biex isalvana" - "U meta nintrefa' 'l fuq mill-art, jiena niġbed il-bnedmin kollha lejja" (Ġw 12: 32).

U l-aħħar kelma tal-Papa, qabel it-talba konklużiva lil Marija, tagħmel referenza għall-Ittra lil Galatin, fejn Pawlu juri l-ħidma tal-Ispirtu fina li emminna: "Fiċ-ċentru tal-fidi tinsab l-istqarrija ta' Ġesù, l-Iben ta' Alla, imwieled minn mara, li bid-don tal-Ispirtu s-Santu, jagħmilna wlied adottivi" - "Iżda meta waslet il-milja taż-żmien, Alla bagħat lil Ibnu, imwieled minn mara, imwieled taħt il-Liġi, biex jifdi lil dawk li kienu taħt il-Liġi, biex ikollna l-adozzjoni ta' wlied. U għax intom ulied, Alla bagħat l-Ispirtu ta' Ibnu f'qalbna, jgħajjat: Abba! Missier!" (4: 4-6).

L-aħħar kelma

L-aħħar kelma hija kelma ta' statistika biex turi kemm din l-Enċiklika *Lumen Fidei*, hija msejsa fuq l-Iskrittura. Il-Papa jagħmel mija u dsatax-il referenza biblika.

Il-Papa jirreferi għall-Antik Testment wieħed u għoxrin darba: Ġenesi (7), Isaija (4), Dewteronomju (3), Eżodu (2), 1 Samwel (1), 2 Samwel (2), Salmi (2) u Għanja tal-Għanjiet (1).

Il-Papa jirreferi għall-Ġdid Testment tmienja u disgħin darba: San Ġwann (25), Rumani (21), Lhud (16), 2 Korintin (8), 1 Korintin (5), San Luqa (4), Efesin (4), San Mattew (2), Atti tal-Appostli (2), San Mark (1), 1 Tessalonikin (1), 1 Ġwanni (1), 1 Timotju (1) u Apokalissi (1).